

EL PARE ESCOLAPI EDUARD LLANAS (1843-1904)

Mª PROVIDÈNCIA GARCIA SEGARRA

La motivació que m'ha portat a la realització d'aquesta comunicació ha estat la personalitat que, des de diferents punts de vista, he observat en el pare Eduard Llanas. L'he treballat de prop en estudiar la fundació de l'Escola Pia de Vilanova, l'Ateneu, l'arqueologia, els seus sermons impresos... M'ha semblat una persona amb una gran cultura, personalitat, capacitat de treball..., però, sobretot, molt humana, entre d'altres qualitats. Per això he cregut molt interessant de conèixer més de prop la seva biografia, però m'he adonat que és tan àmplia que faré una petita pinzellada de la seva vida i em centraré en el seu pas per Vilanova, on va deixar una profunda petjada.

EL PARE ESCOLAPI EDUARD LLANAS (1843-1904)

Eduard Llanas i Jubero va néixer a Binèfar (Hosca) l'11 d'octubre de 1843 i va morir a Saragossa el 14 de juliol de 1904.

A Binèfar era conegut com el fill de mossèn Ramon. El seu pare, «...En Ramon Llanas inicià els estudis de capellà, però probablement per les incidències del temps —tal vegada l'època secularitzadora de 1835— abandonà el seminari i es casà. Pocs anys després del naixement d'Eduard, morí la seva mare. Ramon, viudo, pensà realitzar la seva primera vocació sacerdotal. Repartí els vuit fills entre els parents més pròxims i acabà els estudis que li mancaven per assolir el presbiterat. Va romandre precisament de rector a Sant Pere de Binèfar, on era apreciat i tingut per un capellà franc, obert o, com deien aleshores, liberal. Alternava les seves obligacions de rector de la parròquia amb les de pare preocupat per la formació dels fills.»⁽¹⁾ Va començar a estudiar llatí a Barbastre, al col·legi dels pares escolapis.⁽²⁾

Va ser alumne del col·legi escolapi de Mataró (1857-59) (segons el pare Florensa, estudiós del pare Llanas, Mataró havia estat el model o centre pilot d'on arrencaven les experiències que es traslladaven als altres col·legis escolapis). Fou a Mataró on va vestir l'hàbit el 22 de novembre de 1859, als 16 anys. Va fer el noviciat a Sabadell. Segons el pare Florensa, a Sabadell va tenir com a mestre de novicis el pare Jeroni Reixac (1785-1871); sembla que va aprendre d'aquell home ple d'experiència i bondat un equilibri i una mirada sobre els problemes humans que l'acompanyarien al llarg de la seva polèmica existència.⁽³⁾

Va fer el noviciat a Moià i a Sabadell va professar els vots simples el 8 de desembre de 1860. Va estudiar filosofia, teologia i matemàtiques, de l'any 60 al 64.⁽⁴⁾ En opinió del pare Florensa, se suposa que va estudiar a Moià, ja que allí hi havia la casa dels júnior escolapis.

Quant al pla d'estudis seguit, "...és el que el P. Jacint Feliu establí a base de moltes matemàtiques alternades amb la filosofia i la teologia. Tota la formació humanística se suposava ja feta als anys de llatinitat».⁽⁵⁾

És traslladat al col·legi de Sant Antoni de Barcelona, on fa la seva professió solemne el 21 de juliol de 1864. Durant el curs 64-65 alterna l'ensenyament de les matemàtiques, la història i la geografia amb l'últim curs de carrera. Un cop acabat aquest curs és ordenat sacerdot el 1866. Durant quatre anys compagina l'ensenyament d'aquestes matèries amb la responsabilitat de l'internat. El 1869 torna a Moià, on ensenya història, geografia i matemàtiques als júnior.⁽⁶⁾

El 1870 és destinat a Cuba i durant set anys està a Guanabacoa, on comença la seva carrera de conferenciant i publicista, «...que le caracterizará hasta el final de su vida por la polémica apologética, signo del tiempo».⁽⁷⁾

Sobre la labor educadora i social dels escolapis a l'illa de Cuba, hi ha un estudi molt interessant; és la ponència llegida pel pare Joan Florensa en *l'encuentro de Historia de la Iglesia a Cuba*, Camaguey, 24-27 setembre 1996.⁽⁸⁾

Quan el pare Llanas va arribar a Cuba existia a l'Havana una organització que portava el nom de Juventud Católica i que funcionava com una acadèmia, això vol dir «como centro de formación y de cultura; publicaba una revista que tenía el mismo título que la entidad y en cuyo subtítulo se expresaba la finalidad de la asociación: Revista religiosa, científica y literaria. A partir de setiembre de 1873».⁽⁹⁾ El pare Florensa, fent un estudi de la revista *Juventud Católica*, comenta «...este religioso inteligente, preocupado por la situación que vive el mundo, inquieto i emprendedor, expone con fecha 20 de setiembre de 1873 que la gran cuestión que debe preocupar a todo católico es la cuestión social».⁽¹⁰⁾

El pare Eduard Llanas (foto Arxiu de l'Escola Pia de Catalunya a Barcelona).

Sota la influència del pare Llanas l'organització Juventud Catòlica de l'Havana passa a ser Asociación de Católicos; podíem dir que s'amplia per poder treballar millor la qüestió social. I la revista *Juventud Católica* de l'Havana canvia el seu títol pel de *Revista Católica* començant, de nou, la numeració.⁽¹¹⁾

El pare Llanas inicia unes obres benèfiques a dos nivells: un de rural i un altre d'urbà; totes dues dedicades a l'educació de la joventut i a la preparació per afrontar la vida. Aquesta empresa la titula «Magnífico Proyecto»,⁽¹²⁾ encara que és interessant de centrar-nos en aquests detalls per conèixer millor la personalitat, l'empenta i el valor que el pare Llanas dóna a la qüestió social, mirant de solucionar-la des del terreny educatiu.

Va arribar a ser portaveu de l'episcopat de l'Havana i també va lluitar contra l'espiritisme.⁽¹³⁾ L'historiador Albert Virella ho comenta en un treball presentat per la festa de les lletres a l'laor de sant Josep de Calassanç (Vilanova, febrer de 1949): «Publicà una refutació de l'Espiritisme en un volum l'edició del qual es va esgotar a les poques setmanes».⁽¹⁴⁾

El 1877, a causa del seu estat de salut, es veié obligat a tornar a Espanya.

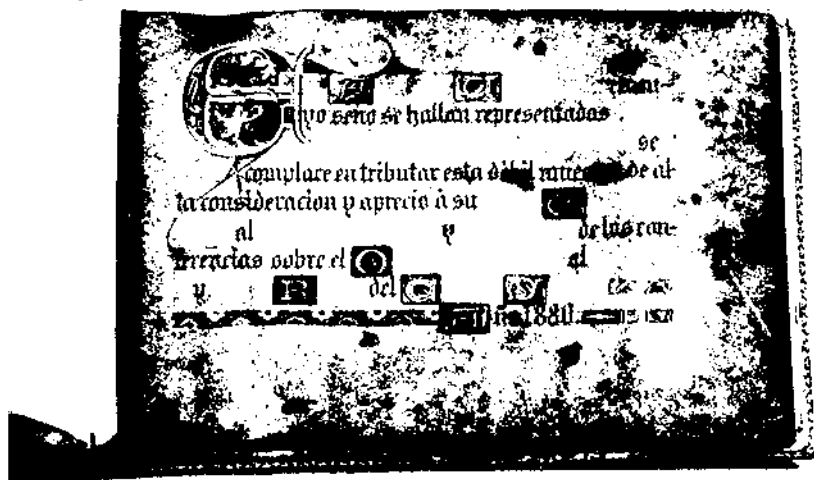
Destinat a Vilanova i la Geltrú, va ser el primer rector d'un col·legi d'una ciutat que feia molts anys que demanava l'ensenyament secundari i que fos impartit per escolapis.⁽¹⁵⁾ Finalment, es van obtenir els permisos del govern i del vicari general, durant l'any 1875. El pare provincial Josep Draper i el pare Llanas, com a rector, varen arribar a Vilanova el 13 d'agost de 1877.⁽¹⁶⁾

La feina del pare Llanas a Vilanova és molt àmplia, la dividirem en diferents apartats.

COM A RECTOR DEL COL·LEGI SAMÀ

Es desenvolupà a Vilanova des del 13 d'agost de 1877 fins al 21 de setembre de 1886.

La seva tasca, la trobem comentada tot seguint la crònica que va escriure el pare Bordàs. Llegim: «El primer Superior de esta casa

Dedicatòria de l'Ateneu de Vilanova al pare Eduard Llanas a la primera plana del referit àlbum.

Portada de l'àlbum en homenatge al pare Llanas dipositat a la Biblioteca-Museu Balaguer.

fue el Rdo. P. Eduardo Llanas del Rosario, primeramente como Vice-Rector, y desde el 27 de Agosto de 1879 como Rector, en cuyo cargo se mantuvo hasta 9 de Octubre de 1896 en que presentó la dimisión por motivos de salud, trasladándose a Barcelona.»⁽¹⁷⁾

El dia 23 d'agost de l'any 1877, es col·loca la primera pedra del col·legi Samà. Hi arriba el pare Josep Arís i s'obre la matrícula l'1 de setembre. Segons la *Crònica*, el pare Bordàs comenta l'estat de l'edifici i els laboratoris, cedits per l'Ajuntament, que estaven al col·legi Ventosa, així com l'entusiasme d'aquells primers escolapis, i aprofita per fer un esment especial al caràcter del pare Llanas per captar la confiança de la població, «Se acomodaron los Padres como pudieron en el edificio, pues según testimonio del pare José Concabella, que residió allí, estaba bastante abandonado en su conservación. Así mismo se encontraron en estado lamentable los Gabinetes de Física, Química e Historia Natural, que el Ayuntamiento nos cedió juntamente con el menaje de las clases. El entusiasmo y laboriosidad de nuestros Padres suplieron las deficiencias, y pronto el Colegio se captó la voluntad de la población. **Sobre todo la actuación del P. Rector Eduardo Llanas, con su prudencia, tacto, elocuencia y variados y profundos conocimientos, destacose brillantemente, contribuyendo en gran parte a aumentar y afianzar el crédito y nombradía de nuestro Instituto**».⁽¹⁸⁾

Quant a la faceta de superior, la *Crònica* ens fa algun comentari: «Sus desvelos como Superior local fueron los inherentes a toda fundación: la organización de todas las actividades de la vida religiosa y escolar y el trato con las autoridades y fundadores, con los cuales si bien por lo general se captó las simpatías de todos, tuvo también sus rozamientos y disgustos...».⁽¹⁹⁾ Va tenir nombrosos problemes amb l'Ajuntament a causa de l'aigua de reg, els dipòsits de la qual eren al pati del col·legi, i la subvenció, que no arribava mai: «...con respeto a sufragar los gastos de la ampliación del edificio para construir las clases de Primera Enseñanza, viéndose obligado el colegio a contraer numerosas deudas».⁽²⁰⁾

També va haver d'enfrontar-se al caràcter de Rafaela de Torrens, amb qui va tenir alguna enganxada, encara que va complir íntegrament tots els compromisos del testament. Segons la crònica es comenta que, com a fundadora, tenia el dret d'entrar a clausura i que

un dia es va presentar amb un grup d'amigues per ensenyar-los el col·legi. Com que el pare Llanas li va dir que les seves amigues no podien entrar a clausura, ja que hi havia una prohibició canònica que negava l'entrada a les senyores que no fossin de la família, ella es va enfadar molt, i des d'aquell moment ja no va tornar al col·legi. Tan gran fou el seu enuig que, fins i tot, unes butaques que havia encarregat on figurava l'escut de la família les va haver de pagar el col·legi.⁽²¹⁾

Al pare Llanas, també li va tocar viure, quan era a Vilanova, una reforma del segon ensenyament. Pel que es veu se'n va sortir molt bé ja que el 18 d'agost de 1885 el ministre de Foment, Alejandro de Pidal, va promulgar un decret pel qual reformava el segon ensenyament, i el pare Llanas, el dia 15 del mateix mes, va presentar l'expedient personalment al rector de la Universitat: «todo el expediente concerniente a la asimilación: a saber Cuadro de Enseñanza expresivo de los cursos, Asignaturas, Obras de texto, horas semanales de clase para cada asignatura, Profesores respectivos y títulos de los mismos, Estatutos por que se había de regir el Colegio Samá, Certificado facultativo de condiciones higiénicas por D. Juan Galcerán, reseña del material para la enseñanza, Fianza de los socios Marqués de Samá, Marqués de Marianao y D. Casimiro Girona, y exposición acompañatoria firmada por el mismo P. Rector y el fiador D. Casimiro Girona, **mereciendo la aprobación...**»⁽²²⁾

La seva tasca com a rector del col·legi també la veiem en el comentari que el 1885 hi ha al llibre de secretaria sobre la distribució de premis als alumnes, en el qual destaca el discurs del pare Llanas per les idees i l'eloqüència: «Hoy se ha verificado con gran solemnidad y concurrencia la distribución de premios para los exámenes de fin de cursos. La sesión estaba presidida por nuestro P. Rector, Eduardo Llanas y Comunidad. Nuestro P. Rector ha abierto la sesión con un discurso que ha sido muy aplaudido por sus bellas ideas y elocuencia, procediéndose después a la distribución de premios». Aquesta va ser la primera vegada que es va fer la distribució de premis, ja que, també, era el primer curs que hi havia el primer ensenyament i nens externs i recomanats.⁽²³⁾

Són interessants les millores realitzades per la comunitat sota la seva direcció. Podem destacar-ne el gimnàs, l'observatori meteorològic i l'ampliació de l'ala est del col·legi.⁽²⁴⁾

Full de l'àlbum en homenatge al pare Llanas on apareix la miniatura del Col·legi Samà de Vilanova i la Geltrú.

CONFERENCIANT

Una altra vessant molt interessant del pare Llanas és la seva vocació de conferenciant. El 1876 va començar una sèrie de conferències apologetiques a Barcelona: «En el dia de la fecha ha llegado a este colegio el R. P. Domingo Valls de Sta. Rosa que debe presidir a esta Comunidad durante la permanencia en Barcelona de nuestro Padre Rector, R. P. Eduardo Llanas, a donde ha ido con el objeto de predicar unas «Conferencia religioso-cientificas» en la Merced, y al propio tiempo la Cuaresma en la Catedral Basílica».⁽²⁵⁾

Abans de l'1 de març de 1878 ja havia fet conferències a l'Ateneu, es van editar sota el títol "Conferencias dominicales científico-religiosas dadas en la Iglesia de la Merced de Barcelona. Durante la Cuaresma de 1878. Barcelona. L. Niubó, 1878, 2ª edición". Es re-

marca que en aquestes sessions hi havia assistència de totes les classes socials.

Al llibre de *Secretaria*, també hi trobem referències sobre el gran èxit dels seus sermons i conferències. En destaquem una del 25 d'abril: «En este día ha llegado a este Colegio nuestro V. Rector, R. P. Eduardo Llanas, que con sus Conferencias y Sermones, de que se han ocupado con sumo elogio la prensa y las personas científicas, ha dejado muy bien sentado su nombre y el de la Escuela Pía.»⁽²⁶⁾

Segons V. Faubell, "Lo que le acreditó como orador fue la oración fúnebre (19-7-1878) pronunciada en la catedral barcelonesa en las exequias a la reina María de las Mercedes de Orleans i Borbón."⁽²⁷⁾

A finals de 1879, a la parròquia de la Mercè, ofereix 5 noves conferències sobre el mateix tema que el de la quaresma. També es varen editar: "Conferencias científico-religiosas predicadas en la Iglesia de Ntra. Sra. de las Mercedes de Barcelona durante el Adviento de 1879. Barcelona, Librería de Luis Niubó, 1879".

Una comissió de l'Ateneu felicita el pare Llanas pels sermons a l'església de la Mercè de Barcelona.⁽²⁸⁾

En la quaresma de 1880 imparteix unes xerrades a l'església del Pi: "El origen del hombre: segunda parte. Conferencias científico-religiosas predicadas en el templo de Ntra. Sra. del Pino de Barcelona durante la Cuaresma de 1880". Barcelona, Librería de Luis Niubó, 1880.

Pel que comenta la *Crònica* del pare Bordás, no solament feia conferències sinó que les organitzava. Els temes i els punts de vista eren variats: "A su iniciativa se organizaron conferencias y conversaciones familiares sobre diversidad de puntos doctrinales, que se tenían en los días festivos. Fueron sobre todo notabilísimas las conferencias que se celebraron durante el año 1879, en las que disertaron diversos socios sobre muy variados temas."⁽²⁹⁾ També comenta que la temàtica d'aquestes conferències va originar la sol·licitud de fer-les a Barcelona: "El P. Llanas tomó sobre sí el desarrollo de 11 conferencias sobre el origen del mundo y la creación del hombre... Aquellas

once conferencias de carácter apologético llamaron tanto la atención que fue pequeño el marco del Ateneo, y le valió al P. Llanas el ser llamado a las dichas Iglesias de Barcelona." Aleshores, el pare Bordás comenta que el pare Llanas reconeix que el seu èxit és gràcies a l'acollida rebuda en fer-les a l'Ateneu i ho agraeix en la dedicatòria que fa de les conferències pronunciades en la quaresma del 1880 a l'església del Pi i la copia integrament a la *Crònica*.⁽³⁰⁾

Fa conferències a la parròquia de Betlem de Barcelona que també són editades: "Conferencias sobre los orígenes religiosos predicadas por el Rdo. P. Llanas de las Escuelas Pías de Villanueva, en el templo de Belén de Barcelona durante la cuaresma de 1882". Barcelona. Librería de Luis Niubó, 1882.

Segons el pare Florensa, el *Diari de Barcelona* (25 de febrer de 1882) se'n fa ressò i comenta que en aquests actes, a causa de la nombrosa aflluència de persones, només es permetia l'entrada als homes i, per un altra banda, es va arribar a cobrar 25 ptes. per poder comprar un lloc a la cua de la porta.

El pare Llanas exposa que si l'han cridat des de Barcelona és gràcies a l'Ateneu, ja que allí ningú no el coneixia.⁽³¹⁾

Un cop deixa l'Ateneu, ja no predica a Barcelona ni per la quaresma ni per l'advent; en canvi, escriu a la revista *El Criterio Católico* i ofereix una xerrada el dia de la Immaculada de 1884 a la parròquia del mateix nom.

Era un home amb tanta paraula i capacitat discussiva que tot sovint se li demanava ajut a l'hora d'exposar la proposta o la defensa de qualsevol iniciativa o bé en la introducció d'algun tema d'interès, per exemple quan Francisco Ferrer i Ferrer va proposar la creació d'una classe o escola artística al mateix Museu, es va encarregar al pare Llanas el discurs per informar d'aquest assumpte en públic. Més endavant, en la sessió del 31 de desembre de 1884, s'acordà que la inauguració fos al mes de gener següent; aleshores també se li demanà que fes una conferència pública sobre l'establiment de "la Escuela de Arte Industrial: lo que verificó a las once del día 11 de Enero de 1885 en la Sala de la Biblioteca".⁽³²⁾

ATENEU

El comentari sobre les conferències ens porta a tractar la seva tasca a l'Ateneu.

El 7 de juny de 1877 es funda l'Ateneu de la burgesia, el 13 d'agost arriba el pare Llanas. El 1879 el proletariat també en vol un i es funda l'Ateneu Obrer.⁽³³⁾ Més endavant, gràcies a la seva intervenció, es fusionen l'Ateneu Obrer i l'Ateneu de la burgesia, el 10 de febrer de 1882.

Era una persona molt preocupada per les activitats que es duïen a terme a la vila. En el moment que se sospita que hi pot haver problemes per impartir classes a l'Ateneu, demana de fer-les al col·legi; la resposta de la comunitat és unànime: «Con motivo de la probablemente próxima disolución del Ateneo y, por consecuencia de las clases nocturnas que en él se dan, el P. Rector Eduardo Llanas pidió el consentimiento... la Comunidad unánimemente manifestó su confianza en el P. Rector, y que sería muy loable...»⁽³⁴⁾ «No consta si realmente llegaron a instalarse esas clases nocturnas de adultos en aquella época...»⁽³⁵⁾

La tasca del pare Llanas a l'Ateneu és molt interessant; tant és així que l'Ateneu de Vilanova va voler homenatjar-lo i per això li va dedicar un àlbum. També trobem la poesia que s'intitula *Rondalla celestial*, de Carles Pirozzini, la qual és un reconeixement a la seva labor. Per altra banda, tanta era l'estima que se li professava que es dugueren a terme una infinitat de gestions perquè el pare Llanas no marxés de Vilanova.⁽³⁶⁾

En agraïment a la seva feina a l'Ateneu, aquesta institució li va regalar un àlbum d'homenatge que actualment es guarda a la Biblioteca-museu. Gràcies a la crònica del Col·legi Samà, sabem que aquest àlbum va ser entregat pel Col·legi a la Biblioteca-museu. Copiarem un ofici dirigit al pare rector Joan Colomer per la junta directiva de la Biblioteca en què agraeix el gest del lliurament de l'àlbum i aprofita per expressar el seu reconeixement a la tasca que tingué el pare Llanas a la Biblioteca-museu, en l'organització de l'exposició regional, i per la seva amistat amb Balaguer:

«**Biblioteca-Museo Balaguer** - Esta Junta Directiva tiene el honor de dar a V. R. las más cordiales y expresivas gracias por haberse

servido confiarle la custodia perpetua del Álbum que el Ateneo de Villanueva, en representación de las fuerzas vivas de la población entera, ofreció en 1880 al Rdo. P. D. Eduardo Llanas, como modesto al par que sincero homenaje al ilustre escolapio que en el Colegio Samá, y en dicho Ateneo tanto contribuyó a su fama y prosperidad, así como más tarde cooperó en primera línea al éxito de la Exposición Regional y a la brillantez de la fundación de esta Biblioteca-Museo, de cuyo creador fue siempre admirador y amigo, en ambos conceptos sinceramente correspondido.»

«Esta Junta sintió profundamente, y así lo hizo constar en actas, la pérdida del que fue su primer Vice-Presidente, y hoy al expresarlo así a V. R., le repite su más profundo reconocimiento por haberse servido escoger esta Biblioteca-Museo, tan querida y favorecida por el sabio y bueno Padre Llanas, para guardar con veneración y tener expuesto con orgullo la primera demostración del cordial agradecimiento de los villanoveses de aquella época.»

«Dios guarde a V. R. muchos años.»

«Villanueva y Geltrú, 9 de agosto de 1904»

(Hay un sello)

«P.A.D.L.J.D.» El Presidente

«El Vocal-Secretario» José Pollés

«Joaquín Foradada

«Al Rdo. P. Juan Colomer, Rector de las Escuelas Pías de esta Villa»⁽³⁷⁾

ASSOCIACIÓ CATALANA D'EXCURSIONS

El 1882, quan deixa l'Ateneu, per motius de salut, s'interessa per les excursions; però no solament s'hi distreu sinó que investiga científicament l'arqueologia i, fins i tot, descobreix detalls que fins aleshores havien passat inadvertits.

A primers d'abril de 1883 crea, a Vilanova, una delegació de l'Associació Catalana d'Excursionisme. Els seus membres es reuneixen als locals de l'Ateneu i la junta la formaven Francisco Ferrer, Antonio Samà, Enrique Santacana, Joan Oliva i Milá i el pare Llanas també n'és el seu primer president.⁽³⁸⁾

La primera excursió estudiava les ruïnes de Sant Miquel d'Olièrdola i té lloc el 29 d'abril. Una altra excursió és organitzada per tal de buscar la localització de l'extingida romana Mendicuellà, entre el Cinca i el Segre, el dia 7 de maig. Els resultats de la troballa els va publicar, a més del *Butlletí de l'Ateneu* i el *Diari de Vilanova*, al *Butlletí de l'Associació d'Excursions Catalana*, any XII, gener-març 1889, núm. 124-126, pàgs. 2 a 30, amb el títol: «Excursió col·lectiva al Pla comprès entre el Segre i lo Cinca», en català.

El pare Bordàs comenta: "No fueron sólo los aficionados los que se enteraron de la labor del P. Llanas al frente de la Asociación excursionista. El Exmo. Sr. D. Eduardo Saavedra, Académico de la Historia y de la Lengua Española, en carta dirigida al P. Llanas, se manifiesta conforme en un todo con las conclusiones de dicha Memoria, y felicita por ello al Presidente de la Delegación, a quien suplica le mande un ejemplar de la Memoria relativa a los hallazgos romanos y otro ejemplar de la monografía del mismo P. Llanas relativa a San Miguel de Olérdola."

El pare Llanas, infatigable en la seva activitat investigadora, va veure la possibilitat de trobar una via romana que passés no pel Penedès sinó per la costa. En aquestes, comenta el pare Bordàs: "La Delegación dirigida por su presidente, hizo la excursión proyectada, llegando a las conclusiones siguientes: 1ª Que, además de la Vía romana que cruzaba el Panadés, existió otra a lo largo de la costa comprendida entre Barcelona y Tarragona; 2ª Que sobre esta Villa, la qual no puede ser otra que la que, tocando en Tarragona, terminaba en León; se halla situada, como indica el itinerario de Antonino, la ciudad romana *Stabulum Novum*, cuyo asiento estuvo en Vilarenets, término de Calafell. En las excavaciones que practicaron los excursionistas hallaron unas preciosas termas que denotan ser de una ciudad importante."⁽³⁹⁾

El 3 d'agost, el Sr. Manuel de Bofarull, cap de l'Arxiu de la Biblioteca de la Corona d'Aragó, visità les excavacions de la via romana del Garraf. Amb tots aquests descobriments arqueològics, el pare Llanas guanyà l'escó a l'Acadèmia de les Bones Lletres de Barcelona, on ingressà el dia 5 d'abril de 1891. El discurs va ser molt interessant, "Discursos leídos ante la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona en la recepción pública del Rdo. P. Eduardo Llanas el 5 de abril de 1891" (el discurs del pare Llanas ocupa les 40 pàgines primeres i fins a la 71 hi ha la resposta de Joaquim Rubió i Ors).

Orientacion de la Capilla de San Miguel de Olerdola

Para obtener la orientacion deseada debió procederse primeramente a obtener con la mayor exactitud posible el eje de la Capilla. Para ello se tendieron y fijaron dos cordelos en direccion perpendicular al eje de las naves, distancias el ancho de ésta (4^m 262) por mitad y a 2^m 231 de distancia del pilar se colocó una filomada. Fijose la misma operacion en el otro extremo. Encontróse exactamente la misma anchura colocose otra filomada. Seguidamente se estableció la pantómetria de tal modo que la alidada coincidiera con toda exactitud con los hilos de los filomos. Esta operacion que era indudablemente la mas difícil de comprobar exigió muchos cuidados, y se fué variando hasta que los tres socios presentes P. Llanca, F. Ferrer y Ferrer y F. Lluch Profesores estuvinimos conformes en que coincidian perfectamente obteniéndose de esta manera un ángulo de 69° 12'. Fijose luego de 90° la pantómetria y enfilamos por la segunda alidada y encontramos despues de vuelta a mirar un ángulo de 339° 42'.

Se varió luego la posicion de los cordelos tendidos perpendicularmente a la nave volviéronse a colocar con igual cuidado las filomadas y la pantómetria y volviendo a leer al dirigir la primera alidada volviémos a encontrar 69° 12' y al dirigir la segunda 339° 42'.

Obtenida tan grande exactitud en ambas mediciones, pudimos tener completa confianza en el resultado de la operacion y faltaba unicamente conocer con exactitud la declinacion de la aguja magnetica. El Sr. D. José Bossé óptico tuvo la amabilidad de enviarnos la correspondiente a Barcelona durante Enero de 1881 que fué de 15° 20' y que con toda confianza puede tomarse como igual

EXPOSICIÓ REGIONAL

Col·laborà en els preparatius de l'exposició regional que es va celebrar a Vilanova. El 18 d'octubre de 1880 es nomenà una junta per començar-hi a treballar i el pare Llanas n'esdevingué vicepresident. Sorgiren algunes dificultats i l'alcalde, que era el president, considerà que aquest càrrec no el podia portar un polític; aleshores, l'1 de novembre de 1881 es constituí una altra junta directiva de la que, per unanimitat, en fou nomenat president el pare Llanas. El pare Bordàs, en la seva *Crònica*, comenta la inauguració amb les següents paraules: "La exposición se abrió por fin el 20 de mayo de 1882, y naturalmente el P. Llanas hubo de sostener todo el peso de la ceremonia". L'exposició va romandre oberta des del 20 de maig al 26 de novembre de 1882.⁽⁴⁰⁾ El pare Llanas també va dirigir el diari de l'exposició regional: *Eco de la Exposición Regional, anuncios, noticias y reclamos. No se sirven suscripciones. Se publica los días festivos* (del 18 de juny de 1882, de 4 pàgines a dues columnes, publicava textos en català i castellà, en van sortir 15 números i valia 2 quartos).⁽⁴¹⁾

FUNDACIÓ DE LA BIBLIOTECA-MUSEU BALAGUER

El nostre personatge també participa en la fundació de la Biblioteca-museu. Ho fa com a amic de Balaguer, ja que aquest li demana que formi part de la junta, i n'és nomenat vice-president segon.

La primera pedra es posa l'1 de gener de 1882. El 20 d'agost, Víctor Balaguer exposa els seus plans i nomena una junta de la Biblioteca.

El seu president és Víctor Balaguer, el vicepresident primer, Antoni de Samà, i el vicepresident segon, el pare Llanas.

A principis de juny de 1883 arriben, des de Madrid, 200 grans capses amb llibres i col·leccions de Balaguer. A la sessió del 30 d'agost de 1883 és nomenat per formar part de la comissió que redactarà, definitivament, el reglament de la Biblioteca-museu i al mateix temps, també, "Presidente de la Comisión de Fomento", la qual s'encarrega d'ampliar l'obra iniciada amb l'adquisició de nous llibres. En la sessió del 16 de setembre se li proposa la redacció del "Reglamento

interior del Règimen de la Biblioteca-Museo", i en la sessió del dia 27 del mateix mes presenta aquest reglament acabat, que és acceptat per la junta sense cap retoc ni observació. En la sessió del 16 de gener de 1884 se'l nomena president de la secció de catàlegs. En el moment en què s'acorda de publicar un *Boletín de la Biblioteca - Museo-Balaguer*, se'l nomena president de la comissió per a la redacció del primer número, que surt el 26 d'octubre de 1884, dia de la inauguració.

Com ja hem dit, la inauguració té lloc el 26 d'octubre de 1884. Durant l'acte parla Víctor Balaguer i el pare Llanas s'explica en nom de la junta. La *Crònica* del pare Bordàs ho comenta de la següent manera: "...acudieron las autoridades de Barcelona, llevando el Exmo. Sr. Capitán General la representación del Rey; vino así mismo el Exmo. Sr. D. Manuel Cañete en representación de varias academias de Madrid. El Exmo. Víctor Balaguer pronunció un discurso en el que explicaba la génesis de la Institución que se inauguraba y hacia sesión perpetua a la población de Villanueva". El pare Bordàs copia textualment l'acta de la sessió inaugural: "Concluida la lectura de este discurso, que fue coronada con una salva de aplausos, se concedió la palabra al Presidente la de Junta de la Biblioteca-Museo, Exmo Sr. Marqués de Casa Samá, quien manifestó tener el encargo de contestar al Exmo. Sr. D. Víctor Balaguer en nombre de la Junta, su Vice-Presidente el Rdo. P. Eduardo Llanas, Rector de las Escuelas Pías de esta Villa, el que en nombre de ella aceptó con reconocimiento y gratitud la cesión y se comprometió en un todo a cumplir la voluntad del ilustre donante."⁽⁴²⁾

LA LLUITA CONTRA L'INTEGRISME

La inauguració de la Biblioteca-museu Balaguer va originar una altra vegada enfrontaments i malestar entre *El Correo Catalán* i el pare Llanas.⁽⁴³⁾ "El diumenge, dia 26 d'octubre de 1884 tingué lloc a Vilanova i la Geltrú la inauguració de la biblioteca-museu fundada i donada a aquella vila per Víctor Balaguer. Ja amb anterioritat a la celebració dels actes inaugurals, Llauder havia publicat el 24 d'octubre a *El Correo Catalán* un breu escrit en el qual manifestava que, tot i que havia rebut una invitació per participar en aquelles festes, no hi podia prendre part, perquè "lejos de alegrarnos del regalo que ha hecho a Villanueva el Sr. Balaguer, nos entristece vivamente como

Cadira de la sala de juntes de la Biblioteca-museu Balaguer dedicada al pare Llanas.

catòlics". El motiu de la seva tristesa i del seu refús era la suposició que, entre els vint-i-dos mil llibres lliurats per Balaguer a la Biblioteca, n'hi havia d'haver almenys vint mil de "racionalistas impíos, poco edificantes e impregnados de principios contrarios a la verdad católica y a las enseñanzas de la Iglesia", donades les idees avançades del Sr. Balaguer i la seva filiació maçònica.⁽⁴⁴⁾

«...era precisamente en aquellos días cuando más encarnizada estaba la lucha que el P. Llanas sostenía contra los integristas; y las pasiones políticas se habían desatado, ofuscando muchas inteligencias y cubriendo de oprobios e infamias el nombre y persona del P. Eduardo Llanas.»⁽⁴⁵⁾

També, com a membre de la junta de la Biblioteca-museu, afronta un conflicte que, en altres circumstàncies, hauria passat desapercebut.⁽⁴⁶⁾ La lògia maçònica «La Altruista» regala el llibre *Historia de la clase trabajadora*, de Ferran Garrido. El pare Llanas creu que aquest llibre ha de romandre en una prestatgeria tancada, però altres membres de la junta no hi estan d'acord. Per aquest motiu dimiteix del seu càrrec. En un altre moment el mateix pare Bordàs diu que aquesta dimissió s'origina a causa d'ordres superiors. El pare Florensa, davant d'aquesta doble interpretació, creu que és causada per ordres superiors, lligades a la campanya integrista.⁽⁴⁷⁾

El clímax d'apassionament i enfrontament s'esdevé l'any 1884. Sardà i Salvany intenta publicar el llibre *El liberalismo es pecado*. Es publica, com a llibre, a l'octubre de 1884 amb l'aprovació de bastant bisbes (en primer lloc el de Barcelona), la qual cosa significa una victòria del tradicionalisme.⁽⁴⁸⁾ «...Llanas, Ribas i Gatell, mantingueren enlairada l'ensenya del moderantisme.» L'any 1884, els bisbes i la postura general estan a favor de l'integrisme, com s'ha vist en la inauguració de la Biblioteca-museu Balaguer.⁽⁴⁹⁾

Per tot això el pare Llanas no és cridat a Barcelona, per fer conferències, des de la quaresma de 1882 a 1887, any en què el seu amic i rector de la parròquia de Sta. Anna, Idefons Gatell, el sol·licita per predicar la quaresma.⁽⁵⁰⁾

Després de ser rector de Vilanova durant 9 anys...

MARXA DE VILANOVA A SANT ANTON DE BARCELONA

El 21-09-1886 renuncia al rectorat de Vilanova i torna a Sant Antoni de Barcelona, on ensenya filosofia, matemàtiques, física i història. «Colaboró en el *Diario de Barcelona*, *El Noticiero Universal* y en la revista *El Criterio Católico* (donde publicó "El Diluvio"). Con su comentario a la Encíclica Libertas (León XIII, 1878) titulado '¿Es pecado el liberalismo?' se enfrentó a Félix Sardá y Salvany de donde nació la polémica entre ambos. Llanas era más liberal y su escrito estaba en la línea vaticanista de apertura. Su trabajo le valió el nombramiento de Consultor de la Sda. Congregación del Índice».⁽⁵¹⁾

De 1891 al 1898 es dedica a la seva gran obra, «La Academia Calasancia» i llança la revista amb el mateix nom.

A MADRID, COM A VICARI GENERAL

El 1898 el vicari general, Pedro Gómez, el crida a Madrid amb el càrrec de coadjutor general. Aleshores el pare Llanas publica els quatre volums d'*Escolapios insignes*.

Al capítol de 1900 és escollit vicari general. La seva característica com a vicari general són les circulars als religiosos; cal destacar la que va fer sobre **educació**: «Su generalato inaugura una mayor frecuencia de cartas circulares a los religiosos con una realmente sorprendente sobre educación.» Sobre l'educació, el pare Llanas era molt avançat a l'època; accentuava el mèrit educatiu de les escoles primàries, un tant decaigudes per la gran importància donada al batxillerat, i proposava d'organitzar-les en tres graus. Tot detallant horaris, programes, textos, material, biblioteques i revistes de preparació per al professorat. El més interessant era la nova orientació que volia donar a la formació dels mestres. Per aconseguir-ho reformà els estudis dels júnors i la seva organització en un col·legi amb ensenyança primària, comercial i batxillerat perquè pogués servir als júnors per fer les pràctiques de magisteri de l'últim curs sota la direcció de professors experimentats.⁽⁵²⁾

Durant el seu govern es clausuraren els col·legis de Xàtiva, Reus, Palma de Mallorca, Copiapó i Panamá. Es van obrir els de Terrassa,

FERROCARRILES DIRECTOS DE MADRID Y ZARAGOZA Á BARCELONA

INAUGURACION DEL TRAYECTO DE VILLANUEVA Á BARCELONA

PESTEJOS EN VILLANUEVA Y GELTRÚ

COLEGIO SAMÀ

Vista tomada en el momento en que el Sr. Guzmán hace entrega del Parque al pueblo de Villanueva y Geltrú

(El Sr. Guzmán se encuentra en el centro de la foto)

Acte celebrat el dia 1 de gener de 1892

Fotografia cedida pel Col·legi Samà - Escoltes Pies.

Arxiu Col·legi Samà.

(amb la intenció que fos col·legi de pràctiques), Pontevedra (Argentina), General Paz a Córdoba (Argentina) i el de l'Havana.

OBRES DEL PARE LLANAS⁽⁵³⁾

Podem cloure aquesta petita ressenya del pare Llanas dient que va morir a Saragossa el 14 de juliol de 1904.

Hi ha la creença que la seva mort no fou causada, però potser sí accelerada, pel disgust que va patir en l'accident ferroviari que va tenir lloc quan va cedir el pont del Jiloca a Entrambasaguas. En aquest accident varen morir tres escolapis, dos de joves, que anaven a examinar-se a Terol per obtenir la titulació de mestre, i el pare provincial que els acompanyava. Sembla que el pare Llanas havia cregut convenient que es fes aquest viatge.⁽⁵⁴⁾

Un altre tema que el preocupava era l'autonomia (per dir-ho d'alguna manera) d'Espanya mitjançant la vicaria. Va morir cinc dies abans d'assabentar-se que el papa Pius X havia abolit la vicaria general. Tant és així que ha passat a la història com "el último Vicario General independiente de Roma".⁽⁵⁵⁾

Clouria aquesta comunicació amb les mateixes paraules utilitzades quan vaig estudiar la seva relació amb l'Ateneu dient que "segons els diaris de l'època i per la crònica del Col·legi Samà escrita per P. Bordàs, a Vilanova se'l considerava una persona natural, agradable i no gens distant, amb un caràcter fort, amb idees clares i amb una gran personalitat".⁽⁵⁶⁾

L'historiador Albert Virella al treball que va escriure l'any 1949, escriu: "Vilanova el plorà com si un fill seu hagués mort i voldriem que mai no s'oblidés tot el que es deu a l'incansable i generós Rnd. P. Eduard Llanas, primer Rector del Col·legi Samà."⁽⁵⁷⁾

El pare Joan Florensa, estudiós i coneixedor de la labor del pare Llanas, comenta: «És una personalitat complexa i rica que no s'esgota amb un petit article.»⁽⁵⁸⁾ Quan descriu el caràcter del pare Llanas, ho fa amb les següents paraules: «Aimant de la naturalesa, senzill, de bon humor i tracte fàcil, que inspirava confiança quan se'l tractava, generós, obert, que mostrava el que ell era i sabia però no ho imposava, humil sense enveges ni aspiracions..., sacerdot i escolapi amb originalitat.»⁽⁵⁹⁾

Un agraïment molt especial al pare Joan Florensa, arxiver de l'Escola Pia de Catalunya, per la seva gran col·laboració en aquest treball, així com a la comunitat escolàpia del col·legi Samà de Vilanova per totes les facilitats que m'han donat.

NOTES BIBLIOGRÀFIQUES

- (1) FLORENSA I PARÉS, Joan. *L'Acadèmia Calassància del P. Llanas (1888-1898)*. Estudi no publicat. És a l'Arxiu de l'Escola Pia de Catalunya, pàg. 6.
- (2) VIRELLA I BLODA, Albert. "Evolució històrica de l'ensenyament a Vilanova i la Geltrú i la fundació de l'Escola Pia". Treball presentat per la festa de les lletres a l'laor de Sant Josep de Calassanç (Vilanova, febrer de 1949). Ed. El Cep i la Nansa. Vilanova i la Geltrú, 2001, pàg. 75.

- (3) FLORENSA I PARÉS, Joan. *Op. Cit.*, pàg. 22.
- (4) FAUBELL ZAPATA, Vicente. *Diccionario enciclopédico escolapio*, vol. II, pàg. 345.
- (5) FLORENSA I PARÉS, Joan. *Op. Cit.*, pàg. 22.
- (6) FAUBELL ZAPATA, Vicente. *Diccionario enciclopédico escolapio*, pàg. 345. FLORENSA, *Op. Cit.*, pàg. 22.
- (7) FAUBELL. *Op. Cit.*, pàg. 345.
- (8) FLORENSA I PARÉS, Joan: "Labor educadora y evangelizadora de los escolapios en Cuba". Ponencia leida en el I Encuentro de la Historia de la Iglesia de Cuba, Camagüey, 24-27 setembre 1996.
- (9) FLORENSA I PARÉS, Joan. *Op. Cit.*, pàg. 11.
- (10) FLORENSA I PARÉS, Joan. *Op. Cit.*, pàg. 11.
- (11) FLORENSA I PARÉS, Joan. *Op. Cit.*, pàg. 12.
- (12) FLORENSA I PARÉS, Joan. *Op. Cit.*, pàg. 13.
- (13) FAUBELL. *Op. Cit.*, pàg. 345.
- (14) VIRELLA. *Op. Cit.*, pàg. 75.
- (15) GARCIA I SEGARRA, Mª Providència. "Introducció a la història del Col·legi Samà de Vilanova i la Geltrú". *Miscel·lània Penedesenca 1991*, vol. XV. Comunicacions presentades a les 4tes Jornades d'Estudis Penedesencs celebrades a Gelida. Ed. Institut d'Estudis Penedesencs. Sant Sadurní d'Anoia, 1992, pàg. 510.
- (16) GARCIA. *Op. Cit.* 514 i 515.
- (17) BORDÁS, Manuel. *Crónica del Colegio de las Escuelas Pías de Villanueva y Geltrú*. Manuscrit a l'Arxiu del Col·legi Samà. Any 1928, pàg. 258.
- (18) BORDÁS, Manuel. *Crónica*, pàg. 195.
- (19) BORDÁS, Manuel. *Crónica*, pàg. 275.
- (20) BORDÁS, Manuel. *Crónica*, pàg. 276.
- (21) BORDÁS, Manuel. *Crónica*, pàg. 276.
- (22) BORDÁS, Manuel. *Crónica*, pàg. 195 i 196.
- (23) *Apuntes*, pàg. 27, i *Crónica*, pàg. 206.
- (24) *Apuntes cronológicos de las Escuelas Pías de Villanueva y Geltrú*. Manuscrit a l'Arxiu del Col·legi Samà. El Calasancio 27-9-1912 núm. 55, pàg. 1.078, 1.079. BORDÁS, Manuel. *Crónica*, pàg. 65, 66, 67. GARCIA I SEGARRA. *Miscel·lània Penedesenca, 1991*, pàg. 518
- (25) BORDÁS, Manuel. *Crónica*, pàg. 276. Llibre de Secretaria, 1 de març.
- (26) Llibre de Secretaria, 25 d'abril 1876.
- (27) FAUBELL, *Op. Cit.*, pàg. 345.
- (28) BORDÁS, Manuel. *Crónica*, pàg. 278, 279.
- (29) BORDÁS, Manuel. *Crónica*, pàg. 283.
- (30) BORDÁS, Manuel. *Crónica*, pàg. 283 i 284.

- (31) LLANAS JUBERO, Eduardo. *Origen del hombre*, pàg. 11 i 12.
- (32) BORDÀS, Manuel. *Crònica*, pàg. 305.
- (33) VIRELLA i BLODA, Albert. *Les classes socials, a Vilanova i la Geltrú, el segle XIX*, ed. Rafel Dalmau. Barcelona, 1977, pàg. 61.
- (34) *Apuntes*, pàg. 26.
- (35) BORDÀS, Manuel. *Crònica*, pàg. 203.
- (36) GARCIA. *Miscel·lània 1992*.
- (37) BORDÀS, Manuel. *Crònica*, pàg. 277.
- (38) BORDÀS, Manuel. *Crònica*, pàg. 287.
- (39) BORDÀS, Manuel. *Crònica*, pàg. 289 i 290.
- (40) BORDÀS, Manuel. *Crònica*, pàg. 295 a 299.
- (41) Es conserva a la Biblioteca-museu Balaguer.
- (42) BORDÀS, Manuel. *Crònica*, pàg. 300 a 303. Butlletí de l'Ateneu núm. 1, novembre de 1884.
- (43) FLORENSA i PARÉS, Joan. *Op. Cit.*, pàg. 36 i 37.
- (44) BONET i BALTÀ, Joan; MARTÍ i MARTÍ, Casimir. *L'integrisme a Catalunya. Les grans polèmiques 1881-1888*. Ed. Vicens-Vives. Barcelona, 1990, pàg. 345.
- (45) BORDÀS, Manuel. *Crònica*, pàg. 303.
- (46) FLORENSA i PARÉS, Joan. *Op. Cit.*, pàg. 40.
- (47) BORDÀS, Manuel. *Crònica*, pàg. 306 a 309.
- (48) FLORENSA i PARÉS, Joan. *Op. Cit.*, pàg. 38.
- (49) FLORENSA i PARÉS, Joan. *Op. Cit.*, pàg. 39.
- (50) FLORENSA i PARÉS, Joan. *Op. Cit.*, pàg. 39.
- (51) FAUBELL i ZAPATA, Vicente. *Op. Cit.*, pàg. 345.
- (52) FLORENSA, pàg. 42 i 43. FAUBELL, *Op. Cit.*, pàg. 346.
- (53) GARCIA i SEGARRA, Mre Providència. "El Pare Llanas i l'Ateneu" dins de la *Miscel·lània Penedesenca 1992*, pàg. 283.
- (54) FLORENSA i PARÉS, Joan. *Op. Cit.*, pàg. 49.
- (55) FAUBELL i ZAPATA, Vicente. *Op. Cit.*, pàg. 346.
- (56) GARCIA i SEGARRA. *Miscel·lània 1992*, pàg. 282.
- (57) VIRELLA i BLODA, Albert. "Evolució històrica de l'ensenyament a Vilanova i la Geltrú i la fundació de l'Escola Pia". Treball presentat per la festa de les lletres a l'laor de Sant Josep de Calassanç (Vilanova, febrer de 1949). Ed. El Cep i la Nansa. Vilanova i la Geltrú, 2001, pàg. 76.
- (58) FLORENSA i PARÉS, Joan. *Op. Cit.*, pàg. 1.
- (59) FLORENSA i PARÉS, Joan. *Op. Cit.*, pàg. 54.

BIBLIOGRAFIA

- BONET I BALTÀ, JOAN; MARTÍ I MARTÍ, CASIMIR. *L'integrisme a Catalunya. Les grans polèmiques 1881-1888*. Ed. Vicens-Vives. Barcelona, 1990.
- BORDAS, Manuel. *Crónica del Colegio de las Escuelas Pías de Villanueva y Geltrú*. Manuscrit a l'Arxiu del Col·legi Samà. Any 1928.
- CALASANZ BAU, P. *Historia de las Escuela Pías en Cataluña (1751-1951)*. Talleres Gráficos Mariano Galve. Barcelona, 1951
- COROLEU I INGLADA, JOSEP. *Historia de Villanueva i Geltrú*. El Cep i la Nansa Edicions. Vilanova i la Geltrú, 2ª edició 1979. 1ª edició 1879.
- Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*. Generalitat de Catalunya. Ed. Claret. Barcelona 2000.
- Diccionario enciclopédico escolapio*. Ediciones Calasancias. Salamanca, 1983.
- FAUBELL ZAPATA, VICENTE. *Acción educativa de los escolapios en España (1733-1845)*. Ed. S.M. Madrid, 1987.
- FLORENSA I PARÉS, JOAN. "Labor educadora y evangelizadora de los escolapios en Cuba". Ponencia leida en el I Encuentro de la Historia de la Iglesia de Cuba, Camagüey, 24-27 setembre 1996.
- FLORENSA I PARÉS, JOAN. *L'Acadèmia Calassància del P. Llanas (1888-1898)*. Estudi no publicat. És a l'Arxiu de l'Escola Pia de Catalunya.
- FLORENSA I PARÉS, JOAN. "Col·legi Samà de Vilanova i la Geltrú, primer decenni de vida acadèmica (1877-1887)". Dins del *Full Informatiu de les Actes de les IV Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans*. Tarragona 1980.
- FREIXA I OLIVAR, JOSÉ M^a. *Anales de Villanueva y Geltrú (1850-1880)*. Ed. Centro de Estudios de la Biblioteca-museu Balaguer. Vilanova i la Geltrú 1959.
- GARCIA I SEGARRA, Mª PROVIDÈNCIA. "Introducció a la història del Col·legi Samà de Vilanova i la Geltrú". *Miscel·lània Penedesenca 1991*, vol. xv. Comunicacions presentades a les 4rtes Jornades d'Estudis Penedesencs celebrades a Gelida. Ed. Institut d'Estudis Penedesencs. Sant Sadurn d'Anoia, 1992. Pàg. 507 a 524.
- GARCIA I SEGARRA, Mª PROVIDÈNCIA. "El P. Eduard Llanas i l'Ateneu". *Miscel·lània Penedesenca 1992*, vol. xvi. Comunicacions presentades a les 5enes Jornades d'Estudis Penedesencs celebrades a Vilanova i la Geltrú. Ed. Institut d'Estudis Penedesencs. Sant Sadurn d'Anoia, 1993, pàg. 261 a 284.
- GAFI I SIUMELL, JOSÉ ANTONIO. *Descripción e historia de la villa de Villanueva y Geltrú, desde su fundación hasta nuestros días*. Imprenta y librería de Leandro Creus. Villanueva, 1860.

PUIG I ROVIRA, Francesc X. *El llibre del mestre*. Volum núm. 5, *Personatges*. Dins del Descobrim Vilanova i la Geltrú, Ed. El Cep i la Nansa. Vilanova i la Geltrú, 1999.

VILA PALA, Claudio. *Escuelas Pías de Mataró. Su historia pedagógica*. Imprenta Calatrava. Salamanca 1972.

VIRELLA I BLODA, Albert. *Les classes socials, a Vilanova i la Geltrú, el segle XIX*, ed. Rafel Dalmau. Barcelona, 1977.

VIRELLA I BLODA, Albert. "Els homes que varen fer possible l'Escola Pia a Vilanova", dintre del fulletó titulat *Col·legi Samà de l'Escola Pia, a Vilanova i la Geltrú 1877-1977*. Barcelona, 1978.

VIRELLA I BLODA, Albert. *Evolució històrica de l'ensenyament a Vilanova i la Geltrú i la fundació de l'Escola Pia*. Treball presentat per la festa de les lletres a l'laor de Sant Josep de Calassanç (Vilanova, febrer de 1949). Ed. El Cep i la Nansa. Vilanova i la Geltrú, 2001.

REFERÈNCIES DEL P. LLANAS. Vegeu la comunicació GARCIA I SEGARRA: "El Pare Llanas i l'Ateneu" dins de la *Miscel·lània Penedesenca 1992*, pàg. 284.